

बुढानीलकण्ठ नगरपालिका
बुढानीलकण्ठ नगर कार्यपालिकाको कार्यलयद्वारा प्रकाशित
स्थानीय राजपत्र

खण्ड : ६

सङ्ख्या : २०

मिति : २०८०।१२।३०

भाग -२

सार्वजनिक जग्गा तथा सरकारी सम्पति संरक्षण र उपयोग
सम्बन्धी कार्यविधि-२०८०

प्रस्तावना :

नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सार्वजनिक तथा सरकारी जग्गा र तिनमा रहेका भौतिक सम्पतिहरूको व्यवस्थित अभिलेख तयार गर्ने, त्यसको क्षति, अतिक्रमण, दुरुपयोग नियन्त्रण गर्दै वैज्ञानिक सदुपयोग र व्यवस्थापनबाट नगरको भौतिक पूर्वाधार विकास, नगरवासीहरूको आर्थिक सम्वृद्धीबाट स्वच्छ, शान्त वातावरणमैत्री नगर निर्माण गर्ने उद्देश्य हाशिल गर्न प्रशासकिय कार्यविधि नियमित सम्बन्धि ऐन २०७६ दफा ४ र स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा १०२(२) बमोजिम बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको “सार्वजनिक जग्गा तथा सरकारी सम्पति संरक्षण र उपयोग गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०८०” बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाले पारित गरी लागू गरिएको छ ।

परिच्छेद-१

१.संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

- (क) यस कार्यविधिको नाम “सार्वजनिक जग्गा तथा सरकारी सम्पति संरक्षण र उपयोग सम्बन्धी कार्यविधि २०८०” रहने छ ।
- (ख) यो कार्यविधि नगर कार्यपालिकाबाट पारित भई राजपत्रबाट प्रकाशित भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा

- (क) “सार्वजनिक जग्गा” भन्नाले नेपाल सरकार र नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेको सार्वजनिक र पति जग्गाहरू सम्भन्नु पर्छ । साथै व्यक्ति वा संघ संस्थाको नाममा स्वामित्व रहेको तर लामो समयदेखि सार्वजनिक रूपमा उपयोग हुँदै आएको जग्गा र सो रहेको लिगलगावत समेतलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (ख) “कार्यालय” भन्नाले नगरपालिका र वडा कार्यालयलाई बुझाउँछ ।
- (ग) “शाखा” भन्नाले सरकारी सम्पत्ति संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने दायित्व तोकिएको शाखा सम्भन्नु पर्दछ ।
- (घ) “संघसंस्था” भन्नाले नगरपालिका भित्र कार्यरत निजी, गैरसरकारी तथा अन्य संगठित संस्थाहरूलाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ङ) “स्थानीय तह” भन्नाले बुढानीलकण्ठ नगरपालिका लाई जनाउँदछ ।
- (च) “सरकार” भन्नाले संविधानले व्याख्या गरे अनुसार संघिय, प्रदेश र स्थानीय तहको संविधान अनुसार काम गर्ने तीन तहको सरकारलाई बुझाउँछ ।
- (छ) “सरकारी सम्पत्ती” भन्नाले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहको हक, स्वामित्व रहेको सम्पत्ति मानिने छ ।
- (ज) “सार्वजनिक सम्पत्ति” भन्नाले सार्वजनिक प्रयोजनका लागि रहेका सम्पत्तिहरू मानिने छ ।
- (झ) “सामुदायिक सम्पत्ति” भन्नाले कुनै समुदायले आफ्नो प्रयोजनका लागि राखेको जग्गा, त्यस्तो जग्गामा बनाएको कुनै संरचना वा समुदायको स्वामित्व रहेको अन्य सम्पत्ति मानिने छ ।
- (ञ) “समिति” भन्नाले यस कार्यविधि अनुशार गठन भएको सार्वजनिक जग्गा तथा सरकारी सम्पत्ति संरक्षण र उपयोग नगर समितिलाई जनाउँछ ।
- (ट) “वडा समिति” भन्नाले यस कार्यविधि अनुशार वडा स्तरिय समिति लाई बुझाउँछ ।

३. उद्देश्य:

नगर स्तरीय समिति गठन गरी सार्वजनिक जग्गा तथा सरकारी सम्पत्ति संरक्षण एवं उपयोग गर्नुका उद्देश्य देहायबमोजिम रहेका छन् :

- (क) नगर क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा सरकारी जग्गा र सम्पत्तिको वैज्ञानिक अभिलेख व्यवस्थित गर्ने ।
- (ख) सार्वजनिक जग्गा र सम्पत्तिको अतिक्रमण, दुरुपयोग नियन्त्रण गरी अतिक्रमण भएका जग्गा खाली गराई सोको संरक्षण गर्ने उपायसम्बन्धी सुझाव दिने ।
- (ग) नगरपालिका भित्र रहेका सार्वजनिक भौतिक संरचना र सम्पदाहरूको संरक्षण गर्नेसम्बन्धी नीति एवं कार्यक्रम प्रस्ताव गर्ने ।
- (घ) नगरपालिका क्षेत्र भित्रका सार्वजनिक र व्यक्तिगत सम्पत्तिको सिमा विवादमा सहजीकरण गर्ने ।
- (ङ) नगर क्षेत्र भित्र रहेका जमिन र भौतिक सम्पत्तिको प्रयोग र योजना निर्माणमा नगरपालिकालाई राय सुझाव प्रदान गर्ने ।
- (च) सार्वजनिक जग्गा, जंगल, खोला किनार, सडक, गोरेटो सार्वजनिक सम्पदा स्थल, पाखो, पहिरो, सम्बन्धी विवादमा राय सुझाव प्रदान गर्ने ।

४. नगर स्तरीय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- (क) नगरभित्र रहेका सार्वजनिक जग्गाहरू संरक्षण र सम्बर्धन गर्न नगरपालिकालाई रायसहित सिफारिस गर्ने ।
- (ख) नगरभित्र रहेका सार्वजनिक जग्गाहरू र सो जग्गामा निर्माण भएका भौतिक संरचनाहरूको तथ्यांक संकलन गरी अभिलेखिकरण गर्ने ।
- (ग) नगरभित्र रहेका विविध प्रकारका भौगोलिक अवस्थाका जग्गा जमिनको भू-उपयोग नीति तयार गर्न नगरपालिकालाई राय सहित सुझाव दिने ।
- (घ) नगरभित्रका मठ, मन्दिर, सार्वजनिक स्थल, कुवा, धारो, पधेरो, छ्वासल, मसानघाट, डवली, पार्क, चोक, गल्ली, विसौनी, चौतारा, खुल्ला क्षेत्र, भीर, पहिरो, ढल निष्काशन, सन्धी सर्पन आदिको वारेमा

- आवश्यक अनुगमन, छलफल गरी नगरपालिकालाई राय, सुझावसहितको प्रतिवेदन पेश गर्ने
- (ङ) प्रदेश र संघिय सरकारलाई सार्वजनिक जग्गा संरक्षण एवं व्यवस्थापन सम्बन्धमा राय सुझावका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- (च) स्थानीय तहभित्र रहेका सार्वजनिक जग्गाहरुमा विकास र सम्वृद्धिको योजना तयार गर्न नगरपालिकालाई राय सुझाव दिने ।
- (छ) नगरभित्र रहेका सार्वजनिक जग्गाहरुमा अतिक्रमण गरी निर्माण गरेका घर, टहरा भौतिक संरचना छानविन गरी खाली गर्न आवश्यक प्रतिवेदन सहित कार्यान्वयनमा नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने ।
- (ज) नगरभित्र रहेका नीजि जग्गा र सार्वजनिक जग्गा विचको सिमाना विवादमा आवश्यक प्रक्रिया अपनाइ नगरलाई सहजीकरण गर्ने ।
- (झ) स्थानीय तहभित्र रहेका सडक, खोला, करिडोर र सार्वजनिक सम्पदाको जग्गाहरु अतिक्रमण भएका सम्बन्धमा आवश्यक छानविन गरी नगरपालिका समक्ष राय सहित प्रतिवेदन पेश गर्ने ।
- (ञ) स्थानीय तहभित्र रहेका अव्यवस्थित बसोबास र सुकुम्बासिहरुको पहिचान र छनौटमा सहजीकरण गर्ने ।
- (ट) नगरभित्र रहेका सार्वजनिक जग्गाहरु बलजपती अतिक्रमण गरी घर, टहरा, कम्पाउण्ड लगाउने र सिमाना मिचेको निवेदन पर्न आएमा प्रारम्भिक छानविन गरी कारवाहिका लागि सिफारिस गर्ने ।
- (ठ) नगरभित्र रहेका छरिएर रहेका अव्यवस्थित वस्तीलाई एकिकृत आवास निर्माण गर्न र जग्गाको सदुपयोग गर्न राय सुझाव सहित आवश्यक सहयोग गर्ने ।
- (ड) नगरभित्र रहेका सार्वजनिक जग्गामा आउन सक्ने जोखिम न्यूनिकरण र नियन्त्रण गर्न राय दिने ।
- (ढ) नगरभित्र रहेका विभिन्न खाली जग्गा जमिनको सदुपयोग, व्यवस्थित शहरीकरण जग्गा वर्गिकरण र उपयोग गर्न आवश्यक सल्लाह, राय दिने ।

- (ण) नगरभित्र रहेका भूमी सम्बन्धी कुनै पनि समस्या बारे आवश्यक राय सल्लाह, सुझाव नीति कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले तोकेर दिएको जिम्मेवारी अनुशार कार्य गर्ने ।

परिच्छेद-२

५. नगर स्तरीय समितिको गठन

- (क) नगरपालिकाको तोकेको अधिकार क्षेत्रभित्र रहि कार्य गर्न निम्न अनुसारको एक समिति गठन गरिनेछ । उक्त समितिको कार्यकाल ४ वर्षको हुनेछ ।

- (१) नगरकार्यपालिकाले तोकेको व्यक्ति - अध्यक्ष
(२) पूर्वाधार विकास समितिका सदस्य - सदस्य
(३) नगर कार्यपालिकाले मनोनित गरेको ५ जना - सदस्य
(४) नगर सभा सदस्यमध्येबाट एक महिलासहित २ जना - सदस्य
(५) नगरपालिकामा प्रतिनिधित्व गर्ने दोस्रो ठूलो दलले तोकी पठाएको प्रतिनिधि -सदस्य
(६) कार्यपालिकाले तोकेको कानून व्यवसायी अधिवक्ता १ जना -सदस्य
(७) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको अधिकृत- सदस्य सचिव
(८) नगरपालिकामा रहेका सबै वडाका वडा अध्यक्षहरु पदेन सदस्य हुनेछ ।
(९) समितिले आवश्यक ठानेको विषयसंग सम्बन्धित कुनै व्यक्ति वा संस्थाका प्रतिनिधिलाई आमन्त्रितको रूपमा बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।
१०. अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार : यस कार्यविधिको अधिनमा रहि समितिका अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) समितिको बैठकको अध्यक्षता गर्ने ।

(ख) समितिको प्रमुख भई काम गर्ने, गराउने ।

(ग) यस कार्यविधिको दफा ४ मा उल्लेखित समितिको काम गर्न आवश्यक पर्ने नीति कार्ययोजन निर्माण गरि बैठकमा पेश गर्ने ।

(१०) सदस्यहरुको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) समितिको बैठकमा सहभागी हुने ।

(ख) समितिको बैठकमा तोकिए बमोजिमको काम गर्ने ।

(११) सदस्य सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार : समितिका सदस्यसचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) समितिको बैठकको अभिलेख राख्ने ।

(ख) समितिको निर्णयहरु प्रमाणीत गरि अभिलेख राख्ने ।

(ग) पत्राचार गर्ने ।

(घ) तोकिए बमोजिमको काम गर्ने गराउने ।

६. (क) नगरपालिकाका प्रत्येक वडामा निम्नानुसारको एक सार्वजनिक जग्गा एवं सरकारी सम्पति संरक्षण, सम्बर्धन र उपयोग गन सबै वडामा निम्न बमोजिमको वडा स्तरीय एक समिति रहने छ ।

(१) सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष -संयोजक

(२) सम्बन्धित वडाका वडा सदस्य ४ जना- सदस्य

(३) वडा समितिले मनोनित गरेको व्यक्ति १ जना- सदस्य

(४) वडा सचिव-सदस्य सचिव

(५) समितिको बैठकमा आवश्यकताअनुसार अमिन लगायत विज्ञलाई आमन्त्रित गर्न सकिनेछ ।

(ख) एक भन्दा बढि वडासँग जोडिएको सार्वजनिक जग्गा सम्बन्धी विवादको बैठकमा छलफल मूल समितिको अध्यक्षको अध्यक्षतामा बैठक बस्नेछ ।

७. वडा स्तरीय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) वडा स्तरीय समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) वडा भित्रको सार्वजनिक सरकारी जग्गा तथा सम्पत्तिको तथ्यांक तयार गर्ने ।

- (ख) वडामा रहेका सार्वजनिक तथा सरकारी जग्गामा बनेका भौतिक पूर्वाधार संरचना, मठ मन्दिर सम्पदाहरूको लगत (सूची) तयार गर्ने ।
- (ग) वडामा रहेका सार्वजनिक जग्गाहरूको संरक्षण सम्बर्धन गर्ने, सार्वजनिक जग्गा र सम्पतिहरूको अतिक्रमण गर्न नदिने, अतिक्रमण रोक्ने, संरक्षण योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।
- (घ) वडामा रहेका सार्वजनिक जग्गाको दिगो संरक्षण र प्रयोग सम्बन्धी दिर्घकालीन योजना तयार गरी नगरपालिकामा पेश गर्ने ।
- (ङ) सार्वजनिक जग्गा सम्बन्धी साँध-सिमाना विवादमा नगरस्तरिय समितिले सुझाव माग गरेमा आवश्यक छलफल गरी राय, सुझाव र प्रतिवेदन पठाउने ।
- (च) कुनै सार्वजनिक जग्गा अतिक्रमण भएको ठहर भए छानविन गरी खाली गर्ने, खाली गराउन नगरस्तरिय समितिलाई अनुरोध गर्ने उक्त खाली जग्गालाई सदुपयोगको योजना बनाइ नगर समितिलाई सिफारिस गर्ने ।
- (छ) वडामा रहेको सार्वजनिक जग्गाको उपयोग तथा लिजमा दिने प्रक्रियामाको बारेमा नगर स्तरिय समितिले निर्देशन पालना गर्ने ।
- (ज) सार्वजनिक जग्गा सम्पत्ति संरक्षण एवं विवाद समाधानका सम्बन्धमा नगर समिति तथा नगरपालिकाले गरेका निर्णयहरू कार्यान्वयन गराउने ।
- (झ) तोकिएबमोजिमको अन्य कार्य गर्ने ।
- (२) **वडा स्तरीय समितिका अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार** : यस कार्यविधिको अधिनमा रही समितिका अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।
- (क) समितिको बैठकको अध्यक्षता गर्ने ।
- (ख) समितिको प्रमुख भई काम गर्ने, गराउने ।

(ग) यस कार्यविधिको दफा ७ मा उल्लेखित समितिको काम गर्न आवश्यक पर्ने नीति तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयन कार्ययोजना निर्माण गरी बैठकमा पेश गर्ने ।

(३) वडा स्तरीय समिति सदस्यहरुको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) समितिको बैठकमा सहभागी हुने ।

(ख) समितिको बैठकमा तोकिए बमोजिमको काम गर्ने ।

(४) वडा स्तरीय समिति सदस्य सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार : समितिका सदस्यसचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) समितिको बैठकको अभिलेख राख्ने ।

(ख) समितिको निर्णयहरु प्रमाणीत गरि अभिलेख राख्ने ।

(ग) तोकिए बमोजिमको अन्य कार्य गर्ने ।

८. समितिको सेवा सुविधा

(क) नगरपालिका तथा वडा समितिका पदाधिकारी, सदस्यहरुको भत्ता सेवा सुविधा नगरपालिककाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-३

९. नगरपालिका भित्रका सार्वजनिक जग्गा र सो जग्गामा बनेको संरचना प्रयोग गर्ने गराउने सम्बन्धी व्यवस्था निम्न बमोजिम हुनेछ :

(क) कुनै पनि सार्वजनिक जग्गासँग सिमाना जोडिएको निजी जग्गा धनीले कुनै भौतिक संरचना निर्माणकोलागि स्वीकृती लिँदा वडाको सिफारिस सहित सिमा सम्बन्धी समस्या नभएको भनि नगर स्तरिय समितिबाट स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

- (ख) सार्वजनिक जग्गा वा सम्पतिको साँधमा रहेको जग्गाधनीले बाटो, पर्खाल वा सिमाना लगाउदा वा कुनै भौतिक निर्माण गर्दा स्वीकृति नलिई आफु खुसी एकतर्फी गर्न पाइने छैन । यदि त्यसो गरेको पाइएमा सम्बन्धित वडाले नगर स्तरिय समितिको निर्देशन बमोजिम जुनसुकै बेला हटाउनेछ । यसरी हटाउँदा जग्गाधनको स्वीकृति वा सहमति आवश्यक पर्नेछैन ।
- (ग) सार्वजनिक जग्गामा रहेको वोट, विरुवा, रुख, पैदावार नास्न मास्न वा क्षति पुऱ्याउन पाइने छैन । यदि कुनै व्यक्तिले त्यसो गरेमा आवश्यक कारवाहिका लागि सम्बन्धित निकायमा लेखिपठाइनेछ ।
- (घ) कुनै व्यक्तिले जग्गा विक्रि गर्दा सार्वजनिक जग्गाको क्षेत्र समेत देखाइ भुक्याएर साँध सिमाना मिचेर देखाउनु हुदैन, सो गरेको प्रमाणित भएमा कानून बमोजिम सजाय गरिनेछ ।
- (ङ) सरकारी सार्वजनिक जग्गामा परम्परादेखी भोगचलन गर्दै आएको तर कुनै प्रमाण नभएको अवस्थामा नगरपालिकाले सो जग्गा खाली गर्न लेखी पठाएमा ३५ दिनभित्र सो क्षेत्र पूर्ण रूपमा खाली गराउनेपर्नेछ । तोकिएको अवधिमा खाली नगरे कानून बमोजिम सम्बन्धित निकायहरुको सहयोग लिई खाली गराउनेछ र खाली गराउँदा लागेको सम्पूर्ण खर्च सम्बन्धित व्यक्तिबाट भराइनेछ ।
- (ज) सरकारी सार्वजनिक जग्गामा व्यक्ति वा संस्थाले कुनै भौतिक संरचना निर्माण गर्नु गैरकानुनी हुनेछ । नगरपालिकाको स्वीकृति विना निर्माण गरेमा जुनसुकै बेला हटाउन सक्नेछ । अटेर गरी नहटाए नगरपालिकाले हटाई, लागेको खर्च समेत असुल गराउन सक्ने र नगरपालिकाको सेवा रोकका सूचीमा राखिनेछ ।
- (झ) सार्वजनिक जग्गा, विगतदेखि कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भोगचलन गर्दै आएको तर फिल्लडबुक देखि हाल साविकसम्म कुनै प्रमाण

नभएको अवस्थामा नगरपालिकाले त्यस्तो सार्वजनिक जग्गा र सो जग्गामा बनेको संरचना खाली गराउन सक्नेछ ।

- (अ) सडक, कुलो, खोला, करिडोर छेउछाउमा रहेको सार्वजनिक जग्गा सरकारले तोकिएको मापदण्ड अनुसार खाली गराउन ३५ दिने सूचना जारी गर्नेछ । सूचना बमोजिम सार्वजनिक जग्गा खाली नगरेमा नगरपालिकाले जुनसुकै वेला खाली गराउन सक्नेछ । तर भौतिक संरचना बनेको रहेछ भने कानून बमोजिम सम्बन्धित व्यक्तिले भौतिक सामाग्री उठाइलान पाउने छ ।
- (ट) कुनै सार्वजनिक सरकारी जग्गामा परम्परादेखि प्रयोग गर्दै आएका सामुहिक कार्य, रितीरीवाज, गुठी परम्परा जस्ता कार्यहरुको लागी नगरपालिककासँग निवेदन र अभिलेख पेश गरी प्रमाण वा अधिकार पत्र लिने व्यवस्था गरिनेछ ।
तर स्थायी संरचना निर्माण गर्नुपूर्व अनिवार्य नगरपालिको स्वीकृति लिनुपर्ने छ ।
- (ठ) कुनै सार्वजनिक जग्गाबाट कुलो, बाटो, ढल निर्माण गर्नुपूर्व समितिबाट स्वीकृत लिएर मात्र गर्नुपर्दछ । स्वीकृती दिँदा जग्गा नोक्सान हुने, विग्रने, असुविधा हुने, अपायक पर्ने, जोखिम हुने कुरामा ध्यान दिनुपर्नेछ। नगरपालिकाबाट स्वीकृति नलिई गरिएका त्यस्ता कार्य गैरकानूनी हुनेछ
- (ड) सार्वजनिक जग्गाको सिमाना रहेको तर सिमाना एकिन नभई अस्पष्ट भएको अवस्थामा व्यक्तिले कुनै भौतिक संरचना निर्माण गर्दा समितिको नापजाँच प्रतिवेदन र वडा समितिको सिफारिस अनिवार्य संलग्न गर्नुपर्नेछ ।
- (ढ) सार्वजनिक जग्गा र निजी जग्गाको सिमाना बाट ढल, सडक बाटो बनाउदा आधा आधा पर्ने गरी दुवै तर्फबाट बराबरी सहभागिता सहित वडा समितिको सिफारिसमा नगर समितिबाट स्वीकृति अनिवार्य लिनुपर्नेछ ।

- (ण) सार्वजनिक जग्गाको भौगोलिक अवस्था र प्राकृतिक अवस्था अनुसार उपयुक्तताको आधारमा मात्र भौतिक निर्माण गर्ने अनुमति दिनेछ । तर परम्परागत हरियाली, वन, बुट्यान भिरपाखोमा साँध, सिमाना, संरचना बनाउँदा व्यक्तिलाई असुविधा जोखिम हुने गरी जग्गामा कुनै भौतिक निर्माण गर्न स्वीकृति दिइने छैन । नगरपालिकाबाट सार्वजनिक जग्गाको प्राकृतिक स्वरूप नविग्रिने गरी व्यवस्थित गर्ने नीति लिइनेछ ।
- (त) वडा भित्रको कुनै जोखिम र अव्यवस्थित बसोबासलाई वडाकै अन्य क्षेत्रमा स्थायी रूपमा व्यवस्थित गर्न वडा समितिले योजना बनाई नगर स्तरिय समितिमा पेश गर्नपर्नेछ ।
- (थ) सरकारीसार्वजनिक जग्गामा साँध सिमाना पर्खाल लगाउन अनुमति दिदाँ जग्गाको प्रकृति, अवस्था परिस्थिति हेरेर नगरपालिकाको समितिले सिमाना एकिकन गर्न, सिमाना लगाउन, संरक्षण गर्न अनुमति दिन सक्नेछ । तर कसैलाई चित नबुझे ३ महिना भित्र उजुरी दिन सक्नेछ ।
- (द) कुनै कुलो, गोरेटो, खोला क्षेत्रमा रहेको जग्गामा, करिडोर, सडक निर्माण गर्दा मापदण्ड अनुसार जग्गा सबैले उपलब्ध गराउनु पर्दछ । नगरको न्यूनतम पूर्वाधार सम्बन्धी मापदण्ड तोक्ने र बनाउने दायित्व नगरपालिकाको हुनेछ ।

१०. सार्वजनिक जग्गा भाडा वा अन्य उत्पादन मुलक कार्यमा लगाउने सम्बन्धमा निम्न अनुशार गरिनेछ ।

- (क) कुनै वडामा रहेको कुनै सार्वजनिक जग्गा वा सम्पति कुनै प्रयोजनको लागि व्यक्ति, समुह, संस्थाले भाडा वा अन्य उत्पादनमुलक प्रयोजनको लागि माग गरेमा वडा समितिले स्थानीय सरोकारवाला, समुदायहरूसँग छलफल गरी प्राप्त सुझाव र राय सहित नगर समितिमा पठाउनेछ ।
- (ख) वडा स्तरीय समितिको सिफारिसको आधारमा नगर स्तरीय समितिले प्रचलित ऐन, कानून र नगरको समग्र नीति र हितको विप्लेषण गरी

सुभावा सहित नगर कार्यपालिकालाई प्रतिवेदन सहित निर्णयार्थ पेश गर्नुपर्नेछ ।

- (ग) नगरको संरक्षित सार्वजनिक जग्गा र सम्पति नियमानुसार लिजमा दिने वा नदिने सिफारिस गर्ने अधिकार नगर कार्यपालिकामा हुनेछ ।
- (घ) नगरभित्रको कुनै पनि सार्वजनिक जग्गाको भौगोलिक अवस्था र प्रकृति हेरी उपयुक्तताको आधारमा स्थानीय उपभोक्ता, टोल समिति, वातावरण समुह वा गैरसरकारी संस्थाहरूसँग मिलेर संयुक्त वा एकल रूपमा संरक्षण, संबर्धन, व्यवस्थापन वा प्रयोगको लागि निश्चित समय उपयोग गर्न दिने गरी सम्झौता गर्न सक्नेछ ।
- (ङ) कुनै वस्ती नजिकका हरियाली भीर, पाखा, वन, खोच, पहिरो, जस्ता क्षेत्रमा रही दुरुपयोग भैरहेको जग्गा स्थानीय समुदाय, समिति, समुह, गैरसरकारी संस्थाहरूले संरक्षण, व्यवस्थापन सदुपयोग गर्ने प्रस्ताव माग भई आएमा वडा समितिको सिफारिसमा नगर समितिले मुल्याङ्कन गरि निश्चित समय तोकि हस्तान्तरण गर्न सिफारिस गरेपछि नगरपालिकाले सम्झौता गरिदिन सक्नेछ, तर स्वामित्व नगरकै रहने छ ।
- (च) कुनै व्यक्तिगत वा संस्थागत रूपमा उपलब्ध गराएको जग्गामा भएको रुख विरुवा र कुनै स्रोत पैदावार नोक्सानी गर्न पाइनेछैन । अत्यावश्यक परी नोक्सान गर्नु पर्ने भए नगरकार्यपालिकाको स्वीकृती लाई लगत तयार गरी प्रतिस्थापन नीति अवलम्बन गर्नु पर्ने छ ।
- (छ) सम्झौता गरि प्रदान गरिएको जग्गा सदुपयोग र सौन्दर्य बढाउने योजनाको लागि लिखित डिजाईन वा प्रस्ताव स्वीकृत गरेर कार्यान्वयन गर्न सकिने छ ।
- (ज) कुनै सरकारी जग्गा कुनै व्यक्ति वा संस्थासँग सकारात्मक प्रयोजनको लागि सट्टापट्टा वा प्लट मिलान माग गर्नुपर्ने भएमा प्राविधिकको स्थलगत प्रतिवेदन अनुसार स्थानीय समुदायको सर्जमिन, वडा समितिको सिफारिस सहित नगर समितिको सिफारिस र कार्यपालिकाको निर्णय पछि मात्र सिफारिस गर्न सकिनेछ ।

- (भ्र) कुनै पति जग्गाको सिमानामा पर्ने निजी जग्गाको भौगोलिक संरचना परिवर्तन गरी जग्गा विकास गर्ने माग आएमा वडा समितिको सिफारिसमा प्राविधिक प्रतिवेदन सहित नगर समितिले निर्णय गरी कार्यपालिकाबाट स्वीकृति लिनुपर्नेछ, सो सम्बन्धी कार्य गर्दा जोखिम र नोक्सानी भएमा सम्बन्धित पक्षले कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति लगायतका जिम्मेवारी निर्वाह गर्नुपर्नेछ ।
- (ञ) व्यक्तिगत वा सरकारी जग्गाको भौगोलिक संरचना परिवर्तन गर्न पर्ने भएमा प्राविधिकबाट संरचना निर्माणको ढाँचा (डिजाईन) तयार पारी वडाको स्वीकृति सहित नगर कार्यपालिकाको स्वीकृति लिनुपर्नेछ । नगरपालिकाको स्वीकृती बेगर गरेको पाइएमा कानून बमोजिम कारवाही हुनेछ ।
- (ट) वडा वा नगर समितिले स्थानीय वन समिति, मध्यवर्ती क्षेत्रसँग आवश्यक समन्वय गरी वन क्षेत्रको सिमानामा रहेका खाली जमिनको सदुपयोग गर्न आवश्यक समन्वय गरि वन समितिको कार्ययोजनामा समावेश गर्न आवश्यक पहल कदमी गर्ने कार्य गर्नेछ ।
- (ठ) वडा र नगर समितिले आफ्ना क्षेत्रमा रहेका सामुदायिक वन, पार्क, सार्वजनिक क्षेत्रका सम्पतिहरूको विकास संरक्षण र व्यवस्थापन गर्न, समितिहरूको भेला बैठक अन्तर-क्रिया गरी सहजीकरण र सहयोग गर्ने योजना र वार्षिक बजेटको व्यवस्था गर्नेछ ।
- (ड) वडा स्तरीय समितिले नगरका विभिन्न वडामा बनेका सार्वजनिक क्षेत्र, मठ मन्दिर, सम्पदा, पार्कको संरक्षण व्यवस्थापन, शुल्क लगाउने सम्बन्धी कार्ययोजना बनाई नगरपालिकामा पेश गर्नेछ । शुल्क लगाउने सम्बन्धी व्यवस्था नगरपालिकाको सालबसाली आर्थिक ऐनले तोकेबमोजिम हुनेछ ।
- (ढ) नगरपालिकाले जग्गा उपयोगको लागि सिफारिस गर्दा ५/५ वर्षमा नविकरण गर्ने गरी बढिमा १५ वर्षसम्म गर्न सक्नेछ ।

११. अनुगमन मुल्याङ्कनको व्यवस्थापन :

- (क) वडा भित्रको सार्वजनिक सम्पत्ति र जग्गाको नियमित अनुगमन संरक्षण र व्यवस्थापन वडा समितिले गर्नेछ ।
- (ख) नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सार्वजनिक जग्गा र सम्पत्तिहरूको अवस्थाको बारेमा वडा समितिले नियमितरूपमा अद्यावधिक स्थिति सम्बन्धी प्रतिवेदन वडा स्तरीय समितिले नगर स्तरीय समितिमा पठाउनु पर्नेछ ।
- (ग) नगर क्षेत्र भित्रका दर्ता भएका प्रत्येक मठ, मन्दिर, पार्क, सम्पत्तिहरूको वार्षिक प्रतिवेदन नगरपालिकाबाट व्यवस्थित गरिने छ ।
- (घ) नियमित रूपमा प्रतिवेदन सहित अद्यावधिक नभएका मठ, मन्दिर, पार्क लगायत सार्वजनिक सम्पत्ति संरक्षण एवं विकासका लागि नगरपालिकाबाट दिइने सहयोग रोक्का गर्न सक्ने छ ।
- (ङ) संरक्षण तथा विकास समितिहरूले आफ्नो कारोबारको आय व्यय सम्बन्धी विवरण दुरुस्त राख्नु पर्नेछ । आम्दानीको कानून बमोजिम तोकिएको प्रतिशत नगरपालिकामा बुझाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद- ४

१२. नगरपालिका भित्रका सरकारी सार्वजनिक जग्गा निम्न अवस्थामा अतिक्रमण भएको मानिनेछ ।

- (क) स्थानीय तहभित्र रहेका सार्वजनिक जग्गाहरूमा व्यक्ति वा संघसंस्थाले व्यक्तिगत वा सामुहिक रूपमा भौतिक संरचना निर्माण गरि वा नगरी भोग चलन वा प्रयोय गरिरहेको ।
- (ख) सडक, वाटो, निर्माण गर्दा व्यक्तिगत प्रयोजन र लाभको लागि एकलौटी सार्वजनिक जग्गा मात्र प्रयोग गरेमा ।
- (ग) सार्वजनिक वाटो घाटो, पुल पुलेसा, संरचना वनाउँदा साँध सीमानामा रहेका नीजि र सार्वजनिक जग्गा जमिन दामासाहिमा नपारी एकलौटी पारेको ।

- (घ) सरकारी सार्वजनिक जग्गामा रहेको ढुङ्गा, बालुवा वन पैदावार जस्ता वस्तुहरु व्यक्तिगत लाभका लागि विना स्वीकृति क्षति पुऱ्याएको ।
- (ङ) वाटो घाटो, सडक, मठ मन्दिर, खोला, वन क्षेत्रको जग्गामा तोकिएको मापदण्ड विपरित नियमानुसार ईजाजत नलिइ पर्खाल कम्पाउण्ड र भौतिक संरचना निर्माण गरेको ।
- (च) सार्वजनिक रूपमा प्रयोग हुदै आएको क्षेत्रमा अनधिकृत रूपमा अवरोध खडा गरेमा ।
- (छ) नियमानुसार स्थानिय तहबाट ईजाजत नलिई सार्वजनिक सरकारी जग्गामा पर्खाल, घर, टहरा वाटो, मठ, मन्दिर, ईतार, कुवा निर्माण गरेमा ।
- (ज) व्यक्तिहरुले नीजि लाभको लागि सरकारी जग्गामा अतिक्रमण गरी घर टहरा बनाई व्यापार, व्यवसाय तथा भाडामा लगाएमा वा उपभोग गरेमा ।
- (झ) सरकारी सार्वजनिक जग्गा साँध सिमाना जोडीएको व्यक्तिगत नीजि जग्गाहरुको संरचना परिवर्तन गरी सरकारी जग्गालाई हानी नोक्सानी र जोखिम उत्पन्न गराएमा ।

१३. सार्वजनिक जग्गा संरक्षण तथा अतिक्रमण सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था :-

- १) सरकारी, सार्वजनिक तथा सामुदायिक सम्पत्तिको विवरण तयार र संरक्षण गर्ने :
- क) स्थानीय तहभित्र रहेका सरकारी तथा सार्वजनिक सम्पत्तिको विवरण तयार गरी अद्यावधिक गरी राख्नुपर्नेछ । विवरण तयार गर्न स्थानीय तहले मालपोत कार्यालयलाई सहयोग गर्नुपर्नेछ । स्थानीय तहले सामुदायिक सम्पत्तिको सम्बन्धमा विवरण सङ्कलन तथा अद्यावधिक गर्नेछ ।
- (ख) सरकारी, सामुदायिक, सार्वजनिक जग्गा आफ्नो नाममा दर्ता गर्न नहुने : कसैले पनि सार्वजनिक सरकारी जग्गा आफ्नो नाममा दर्ता गर्न, दर्ता गर्न सिफारिस लिन, दिन हुँदैन । गरेमा कानून बमोजिम हुनेछ ।

- ग) कसैले सरकारी, सार्वजनिक वा सामुदायिक जग्गा आफ्नो कब्जामा राखेमा वा आवाद गरेमा सरकारी वा सार्वजनिक जग्गा भए नगरपालिकाले सम्बन्धित निकायलाई जानकारी गराई जग्गा छुट्याई र त्यस्तो जग्गा खाली गराइदिनु पर्नेछ ।
- (घ) सरकारी, सार्वजनिक, सामुदायिक जग्गामा संरचना बनाउन नहुने : कसैले पनि स्थानीय तहको स्वीकृति बेगर सरकारी, सार्वजनिक वा सामुदायिक जग्गामा निजी वा सार्वजनिक प्रयोगको लागि कुनै संरचना बनाउन हुँदैन । कसैले बनाउन लागेमा सबन्धित निकायसंग समन्वय गरी नगरपालिकाले त्यस्तो कार्य तुरुन्त रोक्नु पर्नेछ
- (२) सरकारी, सार्वजनिक, सामुदायिक जग्गामा संरचना बनाएमा सजाय हुने :
- (क) कसैले सरकारी, सार्वजनिक, सामुदायिक जग्गामा कुनै संरचना बनाएमा १५ दिनभित्र त्यस्तो संरचना बनाउने मुख्य व्यक्तिले आफ्नै खर्चमा संरचना भत्काउनुपर्नेछ । उक्त म्यादभित्र संरचना नभत्काएमा नगरपालिकाको निर्णय बमोजिम समन्धित निकायमा सिफारिस गरी कानून बमोजिम हुनेछ ।
- (ख) नगरपालिकालाई सहयोग गर्नुपर्ने: (सरकारी, सामुदायिक तथा सार्वजनिक जग्गामा कसैले कुनै संरचना बनाउन लागेमा उक्त संरचना बनाउन रोक लगाउन वा बनिसकेको संरचना भत्काउने सम्बन्धी नगरपालिकाले आवश्यक सहयोग सम्बन्धि निकायसंग सहयोग लिनेछ ।
- १४ सार्वजनिक जग्गा संरक्षण र भौतिक संरचना निर्माण गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु:**
१. परम्परागत धार्मिक सांस्कृतिक र प्रयोजनको लागि उपयोग भैरहेको जग्गा मा अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्नुपर्दा सम्बन्धित समुदाय, गुठि, सरोकार वालाहरु सँग छलफल गरि वैकल्पिक व्यवस्था मिलाएर बाधा र दखल नपुग्ने नीति अवलम्बन गरिनु पर्छ ।
 २. पानी, पँधैरो, ढुङ्गे धारा, घाट लाई स्थानान्तरण वा विस्थापन गर्नुपर्दा विकल्प व्यवस्था गरेर मात्र गर्नुपर्दछ ।

३. व्यक्तिगत घर जग्गा तथा अन्य सम्पदाको नजिक रहेका भिरपाखो पहिरो परम्परागत हरियाली कान्लो आदि ठाउँमा रहेको सार्वजनिक जग्गामा कुनै भौतिक संरचना निर्माण वा अन्य प्रयोजन को लागि स्विकृत दिँदा नीजि घर जग्गा लाई पर्याप्त सुरक्षा विधिको व्यवस्था नगरि स्विकृती दिनु हुँदैन ।
४. परम्परागत भिरालो पाखो रहेको प्राकृतिक वातावरणीय हरियाली हटाएर भौतिक संरचना निर्माण गर्न प्राथमिकता दिनु हुँदैन। अझ गुणस्तर व्यवस्थित बनाउने कार्य गर्नुपर्दछ । जसले गर्दा वातावरणिय सन्तुलन र संरक्षणमा प्रतिकूल असर नपरोस ।
१५. **खारेजी बचाउ:** यस कार्यविधिमा व्यवस्था भएका दफाहरु प्रचलित कानूनसँग बाभिएको हदसम्म स्वत अमान्य हुनेछ । सार्वजनिक जग्गा तथा सरकारी सम्पत्ति संरक्षण र उपयोग सम्बन्धी कार्यविधि-२०७७ बमोजिम भए गरेका सम्पूर्ण काम कारबाही यसै बमोजिम भएको मानिने छ । सार्वजनिक जग्गा तथा सरकारी सम्पत्ति संरक्षण र उपयोग सम्बन्धी कार्यविधि-२०७७ खारेज गरिएको छ ।
१६. **अनुसुची** सार्वजनिक जग्गा सम्पत्ति संरक्षण तथा उपयोग समितिको कार्यविधी प्रभावकारी बनाउन निम्न अनुसारका अनुसचीहरु व्यवस्था गरीएको छ ।
 १. वडाबाट तयार गर्ने सार्वजनिक जग्गाको विवरण फारम ।
 २. नगरपालिकाबाट तयार गर्ने सार्वजनिक जग्गाको विवरण फारम
 ३. सार्वजनिक जग्गामा रहेका भौतिक संरचना र सम्पदाहरुको लगत
 ४. सार्वजनिक जग्गामा भएका विद्यालयहरुको लगत फारम
 ५. सार्वजनिक जग्गामा रहेका मठ मन्दिरहरुको लगत फारम
 ६. सार्वजनिक खोला करिडोरको तोकिएको मापदण्ड भित्र बनाईएका घर टहरा तथा भौतिक संरचनाको लगत विवरण दफा ६ बमोजिम

अनुसूची १
बुढानीलकण्ठ नगरपालिका वडा कार्यालयबाट तयार गर्ने
व्यक्ति वा संस्थाबाट अतिक्रमित सार्वजनिक जग्गा विवरण फारम

वडा								
क्र.स	नजिकको सडकको नाम	भोगचलन गने व्यजिको नाम	जग्गाको साविक कित्ता नं	जग्गाको हाल साविक पछिको कायम कि.नं	क्षेत्रफल	जग्गाको प्रकार भिर, पहिरो, पाखो, खोला, राम्रो	भौतिक संरचना भए कच्चि वा पक्की कम्पउण्ड	कैफियत

वडा समितिको निर्णय मिति

विवरण तयार गरी पठाउने वडा सचिव

अनुसूची २ दफा ४ बमोजिम

बुढानीलकण्ठ नगरपालिका भित्रको अतिक्रमित सार्वजनिक जग्गाको विवरण फाराम

क्र.स	वडा	टोल	जग्गाको साविक कित्ता नं	हालसाविक पछिको कि.नं	क्षेत्रफल	संरचना बनेको वा नबनेको	कैफियत

समितिको निर्णय मिति..... पेश गर्ने सदस्य सचिव.....

अनुसूची ३ दफा
बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको भौतिक संरचना बनेको जग्गाको विवरण फारम

क्र. स	ठेगाना	कि.नं	क्षेत्रफल	संरचना बनाउने संस्था/ न.पा. /विद्यालय, मन्दिर /अन्य	सरकारले दिएको अनुमति/शिफारिस प्रमाण भए नभएको	संरचनाको प्रकार कच्चा/पक्की

वडा समितिको निर्णय.....

तयार गर्ने सचिव.....

अनुसूची-४

बुढानीलकण्ठ नगरपालिकामा सार्वजनिक जग्गामा भौतिक संरचना बनाई व्यक्तिगत भाडामा लगाएको सार्वजनिक जग्गा विवरण फारम (यसमा अव्यवस्थित वसोबासी, सुकुम्बासी बाहेक अन्य घर जग्गा हुने व्यक्तिहरुको मात्र विवरण भर्ने)

क्र.सं	कित्ता नं	क्षेत्रफल	संरचना बनाउने व्यक्तिको नाम	सम्पर्क नं	संरचनाको किसिम कच्चि/पक्की /फलाम ट्रेस	स्विकृती सिफारिस भए नभएको	संरचना बनेको वर्ष	कैफियत

वडा समितिको निर्णय

तयार गर्ने सचिव.....

अनुसूची ५

बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको सार्वजनिक जग्गामा अव्यवस्थीत वसोबास रहेको व्यक्तिहरुको विवरण

क्र.सं	कित्ता नं	क्षेत्रफल	संरचना बनाउने व्यक्तिको नाम	सम्पर्क नं	संरचनाको किसिम कच्चि/पक्की /फलाम ट्रेस	स्विकृती सिफारिस भए नभएको	संरचना बनेको वर्ष	कैफियत

प्रमाणिकरण मिति : २०८०/१२/३०

आज्ञाले,
तुल्सीराम अर्याल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत